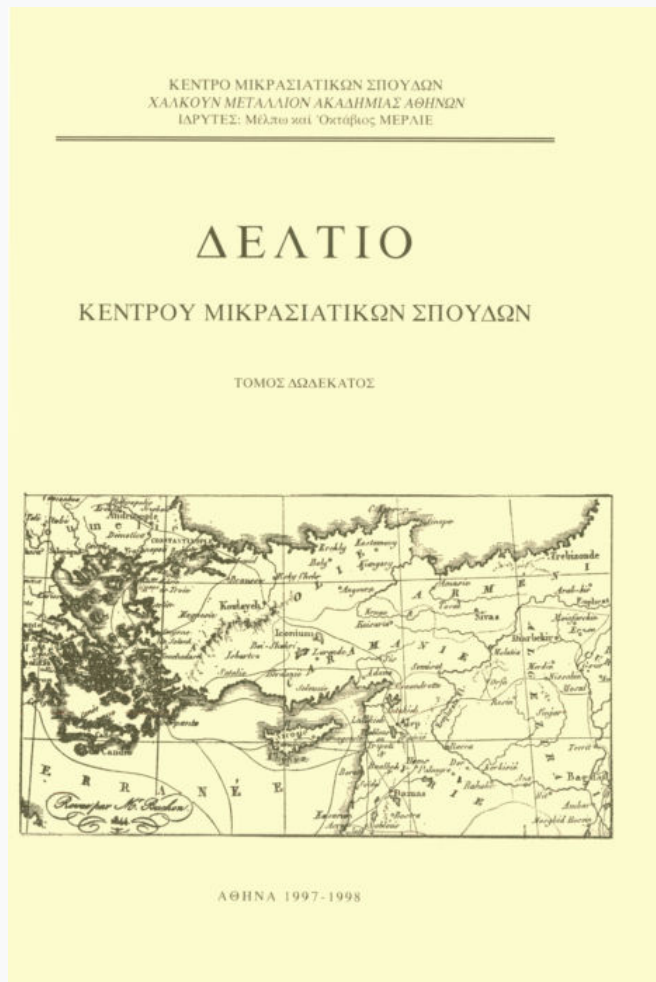

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 12 (1997)

Yorgo Benlisoy-Elcin Macar, Fener Patrikhanesi [Το πατριαρχείο του Φαναριού]

Σταύρος Θ. Ανεστίδης

doi: [10.12681/deltiokms.89](https://doi.org/10.12681/deltiokms.89)

Copyright © 2015, Σταύρος Θ. Ανεστίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ανεστίδης Σ. Θ. (1997). Yorgo Benlisoy-Elcin Macar, Fener Patrikhanesi [Το πατριαρχείο του Φαναριού]. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 12, 293–294. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.89>

Yorgo Benlisoy-Elçin Macar, *Fener Patrikhanesi* [Τὸ Πατριαρχεῖο τοῦ Φαναρίου], Ἔγκυρα, ἐκδόσεις Aytaç, 1996, σσ. 167+12 φωτογραφίες.

Ἡ τουρκικὴ ἱστοριογραφία ἐπεφύλαξε γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, σχεδὸν ἕως καὶ τῆ δεκαετία μας, τὴν ἴδια περίπου ἀντιμετώπιση μὲ αὐτὴν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Τὸ ἔθεσε στὸ περιθώριο, τὸ ὑποβάθμισε καὶ τὸ θεώρησε ἄπλως ἓνα σημεῖο ἀναφορᾶς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλυτρωτισμοῦ καὶ ἐθνικισμοῦ. Ἔτσι, ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως πολιτογραφήθηκε, καὶ στὸν ἱστορικὸ λόγο, ὡς τὸ «Πατριαρχεῖο τοῦ Φαναρίου», ἐφ' ὅσον ἡ ἔννοια τῆς οἰκουμενικότητας προξενοῦσε συνειρμούς περὶ ἀνασυστάσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ ἄλλα παρεμφερῆ καὶ ἀκατανόητα. Ἀναφέρω ἐδῶ δύο —ὄλες καὶ ὄλες— σχετικὲς μονογραφίες ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐντοπίσει,¹ ἔργα πανεπιστημιακῶν δασκάλων, ἐπιστημονικὰ πάντως ἀνυπόληπτες ὡς πρὸς τὴν ἐπιχειρηματολογία καὶ τὴν τεκμηρίωσή τους.

Ὁ Γιώργος Μπενλίσοῦ καὶ ὁ Elçin Macar, δύο νέοι ἱστορικοὶ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, δείχνουν νὰ ἔχουν κατανοήσει ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ σκέψη συνελάγεται τῆ νηφαλιότητα καὶ εἶναι ἀσυμβίβαστη μὲ ὅποιαδήποτε ἰδεολογικὴ προκατάληψη καὶ ὑστεροβουλία. Ἔτσι, συνέγραψαν ἓνα καλὸ ἐγχειρίδιο γιὰ τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως τὸ ὁποῖο προστίθεται στὴν τουρκικὴ βιβλιογραφία μὲ σκοπὸ νὰ ἀποκαταστήσει, νὰ ὑποδείξει καὶ νὰ τονίσει.

Στὸ πρῶτο τμῆμα τοῦ βιβλίου (σσ. 9-67) ὁ ἀνίδεος καὶ ἐν πολλοῖς ἀνυποψίαστος [Τοῦρκος] ἀναγνώστης ἐνημερώνεται γιὰ τὴ διοργάνωση τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν γένει (σσ. 9-18) καὶ γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο εἰδικότερα (σσ. 19-67). Ἔχει σημασία τὸ ὅτι στὰ κείμενα αὐτὰ ἀναδεικνύεται ἡ οἰκουμενικότητα τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀποσαφηνίζεται ἡ σχέση του ὡς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση καὶ τὸν ἀλυτρωτισμὸ. Στὸ δεύτερο τμῆμα τοῦ βιβλίου (σσ. 68-152) δημοσιεύονται κείμενα, ὅπως οἱ Γενικοὶ Κανονισμοὶ τοῦ 1862, κατάλογοι πατριαρχῶν καὶ μητροπόλεων, πρακτικὰ τῆς Τουρκικῆς Ἐθνοσυνέλευσης κ.ἄ. Ὡς πρὸς τὴ βιβλιογραφία, νομίζω ὅτι ὁ Γιώργος Μπενλίσοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναδείξει περισσότερα λήμματα στὴ μητρικὴ του γλῶσσα (τουλάχιστον τὰ θεμελιώδη κείμενα τῶν Μανουὴλ Γεδεών, Γενναδίου [Ἀραμπατζόγλου] Ἡλιουπόλεως καὶ Θεῖρων καὶ Μαξίμου [Χρηστοπούλου] Σάρδεων²), ἔστω καὶ ἂν ἀποδε-

1. Βλ. Süreyya Şahin, *Fener Patrikhanesi ve Türkiye* [Τὸ Πατριαρχεῖο τοῦ Φαναρίου καὶ ἡ Τουρκία], Κωνσταντινούπολη 1980 καὶ Adnan Sofuoğlu, *Fener Rum Patrikhanesi ve siyasi faaliyetleri* [Τὸ Ῥωμαῖκο Πατριαρχεῖο τοῦ Φαναρίου καὶ οἱ πολιτικὲς του δραστηριότητες], Κωνσταντινούπολη 1996.

2. Τὸ ἔργο τοῦ Μαξίμου Σάρδεων ἔχει ἄλλωστε ἐκδοθεῖ καὶ στὰ ἀγγλικά. Βλ. Maximos Metropolitan of Sardes, *The Oecumenical Patriarchate in the Orthodox Church*, Θεσσαλονίκη 1976.

χθοῦμε ὅτι τὸ βιβλίον ἀπευθύνεται κατ' ἀρχὴν στὸ τουρκικὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν.

Ἐν καταλείδει, ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ὁ ἔπαινος στοὺς δύο νέους αὐτοὺς συγγραφεῖς. Ἀναλογίζομαι ὅτι μέχρι πρότινος καὶ τὸ ἐγγεῖρημά τους ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπήχηση ἐνὸς παρόμοιου βιβλίου στὴν Τουρκία ἦταν ἐν πολλοῖς ἀδιανόητα.

ΣΤΑΥΡΟΣ Θ. ΑΝΕΣΤΙΑΗΣ

Richard Clogg, *Anatolica. Studies in the Greek East in the 18th and 19th Centuries*, Aldershot, Variorum, 1996, σσ. κ+321.

Ἡ ἔκδοση αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δεκαεπτὰ μελετήματα τοῦ Richard Clogg ποὺ δημοσιεύτηκαν στὴν περίοδο 1968-1992. Σὲ καιροὺς κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἑλληνικὴ ἱστοριογραφία παρέμεινε ἀκόμη προσκολλημένη στὶς πεπερασμένες ἑλλαδοκεντρικὲς τῆς ἀναζητήσεις, μὲ τὴν παρουσία του στὴ διεθνή βιβλιογραφία ὁ καθηγητὴς Clogg ἱχνηλατοῦσε τὸ σύνθετο ἐρευνητικὸ πεδίο τῆς ἱστορικῆς παρουσίας τοῦ νεότερου ἑλληνισμοῦ στὴν Καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή. Ἐγγεῖρημα ποὺ ἄπτεται τριῶν ἀναλυτικῶν καὶ ἱστορικῶν κατηγοριῶν, ἄλλοτε διαπλεκόμενων καὶ ἄλλοτε συμφυρόμενων, ὅπως ἡ Ὁρθοδοξία, ὁ Διαφωτισμός, καὶ ὁ ἐθνικισμός.

Κεντρικὴ θέση στὸ βιβλίον κατέχει τὸ 2ο κεφάλαιο («The Greek millet in the Ottoman Empire»), στὸ ὁποῖο ὁ Clogg σκιαγραφεῖ τὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ τῆς κοινότητος τῶν Ὁρθοδόξων (*Millet-i Rum*) συνοψίζοντας ταυτόχρονα καὶ τίς κυριότερες ἐρευνητικὲς του ζητήσεις: τὸ καθεστὼς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, σχέσεις τῶν Ὁρθοδόξων μὲ τοὺς ἑτερόδοξους καὶ ἀλλόθρησκους ὑπηκόους τῆς Αὐτοκρατορίας, Διαφωτισμός καὶ Ὁρθόδοξη πνευματικὴ παράδοση, ὁ ἑλληνικὸς ἀλυστροτισμός, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδιαίτερη κατηγορία τῶν τουρκόφωνων Ὁρθοδόξων. Σὲ αὐτοὺς, τοὺς ἀποκαλούμενους ὡς *καραμανλῆδες* (*karamanli*), ἀναφέρονται δύο κεφάλαια: τὸ 3ο («*Anadolu Hıristiyan Karindaslarımız: the Turkish-speaking Greeks of Asia Minor*») καὶ τὸ 12ο («*Some karamanlidika inscriptions from the Monastery of the Zoodokhos Pigi, Balikli, Istanbul*»). Ὁ Clogg ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὴν ἰδεοληψία τῆς τουρκικῆς ἱστοριογραφίας, ἡ ὁποία οἰκειοποιεῖται τοὺς Ὁρθοδόξους αὐτοὺς ὡς τουρκογενεῖς καὶ μέσα ἀπὸ τὴν *καραμανλίδικη* φιλολογία, ἀλλὰ καὶ ἄλλες βιβλιογραφικὲς ἐπισημάνσεις, προσπαθεῖ νὰ ἀναδείξει τίς θεωρητικὲς καὶ μεθοδολογικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴ διερεύνηση τῆς ἐθνικῆς τους ταυτότητας.

Τὸ 4ο κεφάλαιο («The Byzantine legacy in the modern Greek world: the *Megali Idea*») καὶ τὸ 11ο («Sense of the past in pre-independence Greece») ἀνα-